

Література:

1. Бажан Т. А. О гигиене и гигиенистах / Т. А. Бажан, Н. М. Паранько, Н. Карнаух. – Днепропетровск : Журфонд, 2005. – 223 с.
2. Вчені Харківського державного медичного університету / [за ред. акад. І. Я. Циганенко]. – Х., 2008. – С. 78.
3. Деларю Е. М. И. П. Скворцов как основоположник учения в гигиене о воздействии космических явлений на внешнюю среду земли и влияния их на здоровье человека / Е. М. Деларю // Гигиена и санитария. – 1967. – № 10. – С. 78–79.
4. Жаботинский В. М. К истории преподавания гигиены в Харьковской медицинской высшей школе / В. М. Жаботинский // Вопросы гигиены – Х., 1958. – Вып.12. – С. 181–189.
5. Жаботинский В. М. Очерк истории кафедры гигиенического профиля / В. М. Жаботинский // Очерки истории Харьковского медицинского института. – Х., 1958. – С. 181–189.
6. Коростелев Н. Б. И. П. Скворцов – гигиенист, ученый и педагог (к 150-летию со дня рождения) / Н. Б. Коростелев // Гигиена и санитария. – 1997. – №1. – С. 44–45.
7. Кошкин М. Л. Очерк деятельности кафедры общей гигиены Харьковского медицинского института / М. Л. Кошкин // Материалы к истории гигиены и санитарного дела в УССР / под ред. П. Д. Лещенко, Д. Н. Калюжного, А. А. Грандо. – К. : Гос. мед. изд-во, 1959. – С.197–203.
8. Сверчков А. Н. Идеи И. П. Скворцова о биологическом и медицинском значении электричества / А. Н. Сверчков // Гигиена и санитария. – 1967. – № 7. – С. 81–83.
9. Скворцов И. П. Значение гигиенического образования для современных врачей / И. П. Скворцов. – Казань, 1881. – 11 с.
10. Скворцов И. П. О воспитании с гигиенической точки зрения: речь на акте Казанского ун-та, 5 ноября 1880 г. / И. П. Скворцов. – Казань, 1880. – 7 с.

УДК 159.922.6(042)

РОЗУМІННЯ ТЕКСТУ - ОДНА З ЦЕНТРАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ГУМАНІТАРНИХ НАУК

к. п. н., Кириченко Р. В.

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна, Київ

У статті представлений психологічний підхід до проблеми розуміння. Акцентується увага на необхідності формування у майбутніх педагогів прийомів розуміння та роботи з текстом.

Ключові слова: розуміння, текст, смисл, прийоми розуміння.

Кириченко Р. В. Понимание текста – одна из центральных проблем гуманитарных наук/ Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина, Киев

В статье представлен психологический подход к проблеме понимания. Акцентируется внимание на необходимости формирования у будущих педагогов приемов понимания и работы с текстом.

Ключевые слова: понимание, текст, смысл, приемы понимания.

Kyrychenko R. V. Text – understanding is one of the main problems in humanitarian sciences/ Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine, Kyiv

The article introduces psychological approach to the problem of understanding. Special attention is drawn to the fact that future pedagogs need to form methods of understanding and working with text.

Key words: understanding, text, sense, methods of understanding.

Розуміння останнім часом частіше стає предметом обговорення філософів, істориків, фізиків, математиків, а також вчених інших спеціальностей.

Ця проблема є однією з ключових і в психолого-педагогічних дослідженнях. Вона почала інтенсивно розвиватися у 40-50-х роках минулого століття. Вагомий внесок у дослідження цієї проблеми зробив Г. С. Костюк. Він один із перших у вітчизняній психології дав всебічну характеристику розуміння і визначив сутність та типи розуміння, виділивши основні детермінанти та операції, що забезпечують його реалізацію. Розуміння, за словами Г. С. Костюка, це складне явище, що спрямоване на відбиття певного об'єкту у його істотних зв'язках з іншими об'єктами, це невід'ємна складова мислення людини. Він вважав, що для розуміння нового об'єкту необхідно вирішити хоч маленьку пізнавальну задачу, наголошуючи, що " ... процеси розуміння - це і є процеси нашого мислення, спрямованого на розкриття тих чи інших об'єктів у їх істотних зв'язках з іншими об'єктами". Вчений виділяв такі характеристики розуміння, як: цілеспрямованість, мотивованість, активність, опосередкованість, продуктивність.

Це саме ті характеристики, які притаманні мисленню кожної людини. У своїй праці "Про психологію розуміння" Г.С.Костюк пише: "Розуміння - це є процес мислення, спрямований на вирішення поставлених перед особистістю задач. Нема підстави розглядати розуміння як якийсь особливий процес, відокремлений від мислення" [3].

Якщо глибоко проникнутися твердженнями вчених - дослідників поняття «розуміння», то можна знайти багато спільного і відмінного у їх підходах: У.Джеймс «Розуміння можна досягати шляхом виділення суттєвих ознак», В. О. Артьомов «Розуміння - це складний розумовий процес, який складається з розкриття істинних зв'язків і відношень, існуючих між явищами об'єктивного світу, в прояві до них того чи іншого відношення», М. Д. Левітов «Розуміння є результат мислення, процес використання існуючих знань і тим самим є процесом застосування роботи думки, яка була необхідна при оволодінні знаннями», П. І. Іванов «Розуміння – найбільш простий вид мислення, це відновлюючи мислення. Це мислення, яке проявляється головним чином при засвоєнні готових знань і умінь», Г. С. Костюк «Розуміння – це процес мислення, спрямований на вирішення поставлених перед особистістю задач. Розуміння – це процес невідокремлений від мислення», А. О. Смирнов «Розуміння – це відображення зв'язків, відносин предметів або явищ дійсності», Н. О. Менчинська «Розуміння – це вид складної розумової діяльності, це розкриття суттєвого в предметах і явищах дійсності», А. А. Брудний «Розуміння – це вузол, який зв'язує пізнання та спілкування воедино» [1,2,3] .

Прояви розуміння дуже різні та суперечливі. Неоднаковий характер розуміння описує Н. О. Менчинська: "Іноді воно зводиться до того, що ми

відносимо предмет чи явище до визначеної категорії, підводимо частковий випадок під відповідне поняття, відповідаємо на питання; "Що це таке?". В інших випадках зрозуміти - значить з'ясувати причину явища, наслідок, розкрити його походження та розвиток. Розуміння вчинків людей полягає в розкритті причин виконаних ними дій, мотивів їхніх вчинків, смислу, який йому надається. Часто розуміння полягає у з'ясуванні логічних підстав тих чи інших дій, вчинків, висловлювань.

Деякі психологи, зокрема А. О. Смирнов та Н. О. Менчинська, виділяють два види розуміння: безпосереднє та опосередковане. Характерним для безпосереднього є те, що воно досягається відразу, не потребує зусиль чи будь-яких особливих розумових операцій і зливається зі сприйняттям предметів. Опосередковане розуміння розгортається поступово, проходячи ряд етапів та ступенів. Воно являє собою складну аналітико-синтетичну діяльність, яка включає різні розумові операції, супроводжується інколи важким емоційним переживанням інтелектуального утруднення, що виникає перед нами, наполегливим прагненням подолати його, знайти рішення питання.

Вивчення спільних та відмінних підходів психологів та дидактів до проблеми розуміння та умов, які забезпечують підвищення ефективності розуміння, можна зробити висновок, що слід розрізняти розуміння в широкому та вузькому сенсі.

Розуміння в широкому сенсі - це встановлення суттєвих зв'язків та відношень між предметами об'єктивної дійсності за допомогою застосування знань. З цієї точки зору воно є компонентом різних пізнавальних процесів, у яких має місце встановлення нових зв'язків, а не використання старих, осмислення сприйняття чи пізнавання, запам'ятовування чи відтворення, уяви чи мислення. Розуміння у вузькому сенсі є компонентом тільки мислення як узагальненого та опосередкованого відображення суттєвих властивостей чи зв'язків між предметами та явищами.

Особливе місце посідає розуміння мови (окремих слів, речень, висловлювань) як обов'язкової умови спілкування людей, їх спільної діяльності, засвоєння суспільного досвіду.

Цій проблемі належну увагу приділяли:

- О. О. Бодальов, зокрема про "розуміння людьми одне одного", "розуміння людиною інших людей", тобто сприйняття іншої людини, інтерпретація, передбачення її вчинків, людських якостей.

-А. А. Налчаджян працював над встановленням зв'язків між деякими формами розуміння та інтуїції.

- М. І. Жинкін доводить, що розуміння - це переклад з природної мови на внутрішню.

Г. С. Костюк підкреслював, що розуміння включає виділення основних елементів матеріалу, "сміслових віх" та об'єднує їх в єдине ціле; розуміння завжди здійснюється на основі попереднього досвіду. Г. С. Костюк один з перших звернув увагу на двосторонній характер розуміння, відзначивши, що воно залежить, з одного боку, від об'єктивного змісту матеріалу, що розуміється, з іншого - від усвідомлення поставленої перед людиною задачі, від особливостей її розумової та особистісної сфер.

У вітчизняній психології особливо широко досліджувалася перша проблема - залежність розуміння від особливостей матеріалу, який підлягає розумінню. У роботах О. М. Леонтьєва, Т. М. Длідзе, І. Ф. Неволіна, Н. В. Чепелевої та ін. було

досліджено, що структура тексту - це провідний фактор ефективності його розуміння [4].

Проблемі формування в учнів прийомів розуміння, особливо прийомів роботи з навчальним та художнім текстом, належне місце відводиться у наукових працях Г. Д. Чистякової, О. М. Копиленко, І. В. Скрипник, Л. П. Доблаєва, Ю. К. Корнілова, О. Р. Лурія.

Щоб добре зрозуміти текст, на думку Л. П. Доблаєва, потрібно усвідомити проблемні ситуації, які до нього входять. Досліджуючи розуміння як процес вирішення проблемних ситуацій, він встановив, що основним засобом, який дозволяє досягти кращого розуміння тексту і витікає з самої суті розумового процесу, є постановка питання (чи взагалі завдання) та пошук (знаходження) відповіді. Тобто попередньо поставлені питання, стимулюючи активні розумові процеси учнів, в той же час організують та спрямовують ці процеси на досягнення мети - знайти відповідь на них, а також допомагають цілісній передачі тексту своїми словами, підвищують рівень самостійного його засвоєння.

Основним прийомом осмислення тексту, на думку Л. П. Доблаєва, є самопостановка питання до текстового суб'єкта чи предиката в проблемній ситуації і знаходження на нього відповіді. Похідними він називає такі прийоми:

- постановка питання-припущення, його перевірка і знаходження відповіді;
- здогадка, що характеризується більшим ступенем впевненості, ніж припущення;
- передбачення наступних подій та перевірка правильності припущення.

Ідеї відносно проблеми розуміння, які висловлював у своїх наукових працях видатний український психолог Г. С. Костюк, дають змогу зробити висновки про існування психології розуміння як окремого наукового напрямку - особливої галузі психологічного знання, впливаючи на подальший розвиток сутності розуміння в психології, сприяючи створенню методів дослідження та формуванню прийомів ефективного розуміння дійсності.

Таким чином, проблема розуміння все більше привертає до себе дослідників. І це не випадково, оскільки, як зазначає А. А. Брудний, - це вузол, який зв'язує пізнання та спілкування воєдино [1].

Текст як складне, багаторівневе семіотичне утворення моделює взаємодію автора, його комунікативний намір, а з другого боку - програму комунікативно-навчальної діяльності читача. Важливіші конституційні характеристики тексту - структурність, інформативність та діалогічність - дозволяють не тільки керувати процесами розуміння та осмислення твору, але й забезпечують діалогічний контакт автора з читачем, сприяючи тим самим смислового та творчого розумінню тексту.

Розуміння тексту є однією з актуальних проблем підготовки майбутніх педагогів. Щоб сформувані і удосконалити у своїх студентів уміння самостійно, з інтересом читати навчальну та художню літературу, потрібно їх навчити розуміти не тільки зовнішню структуру тексту, а й смислову. Досягти цієї мети можна буде за умови озброєння майбутніх педагогів у галузі дизайну знаннями про текст, про культуру читання тексту, ознайомлення з прийомами та методами роботи з текстом, спрямованими на його розуміння. За навчальними планами підготовки спеціалістів «Професійна освіта. Дизайн» у ВНЗ КНУТД в курсі сучасної української мови годин на вивчення теми «Текст» відводиться недостатньо. Окрім того, що майбутні педагоги знайомляться з вимогами програми до вивчення теми

«Текст» та змістом матеріалу у підручниках, інших теоретичних знань вони не одержують. Ось саме тому, на нашу думку, треба впроваджувати такі курси, як «Психологія читання» та «Психологія розуміння тексту».

Педагогічна діяльність повинна перетворитися у варіант досліджуваної діяльності, в яку викладач мусить внести дещо нове, відкрите в процесі саморозвитку, самоудосконалення. Така педагогічна кваліфікація дозволить педагогу в повній мірі бути майстром своєї справи, реалізувати себе у формі індивідуальності.

Результати дослідження, які проводилися в Центрі психології і методики розвивального навчання під керівництвом доктора психологічних наук, професора О. К. Дусавицького, показали, що учителі розвивального навчання в переліку якостей основних понятійних цінностей виділяють цінності творчості, пізнання, розвитку. Причому 80% учителів на перше місце з списку поставили цінність творчості. Інші цінності є конкретизацією цієї базової цінності. Тобто можна передбачити, що творчість в широкому розумінні цього слова для учителів розвивального навчання виступає основним життєвим принципом, ідеалом, яким вони керуються у своїй життєдіяльності [2]. Ось саме на це потрібно звернути увагу і у ВНЗ. Потрібно готувати творчих педагогів, які б змогли виявити та розвинути творчі потенційні можливості закладені природою у кожного студента.

Щоб навчити студентів розуміти текст, необхідно кожному майбутньому спеціалісту педагогу у галузі дизайну мати глибокі знання про текст як образне відображення дійсності, як явище словесного мистецтва, знання про цінність слова в створенні художнього образу, про логічну систему опрацювання текстів з використанням найрізноманітніших прийомів роботи, а також володіти оптимальним поєднанням методів роботи, спрямованих на формування та розвиток умінь студентів самостійно читати та аналізувати текст.

Література:

1. Брудный А. А. Психологическая герменевтика / А. А.Брудный. - М.: Лабиринт - М, 1998. – 336с.
2. Канищенко А. П. Система роботи над розумінням тексту у початковій школі [Текст] / А. П. Канищенко . – Тернопіль: навчальна книга-Богдан, 2010.- 91с.
3. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. – К.: Радянська школа, 1989, - 608с.
4. Чепелева Н. В. Технології читання: Посібник / Н.В.Чепелева – К.: СПД ФО-О. П. Главник, 2004. - 95с.

УДК: 75.036.2 (477) «17-20»

ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАПИСАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ (ХАТНЬОЇ) ІКОНИ

канд. мистецтвознавства, Осадча О. А.

Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, Україна, м. Київ

У тезах досліджуються три основні групи українських народних (хатніх) ікон за технологічними особливостями, зокрема розкриваються принципи